

Socialförvaltningen
Tjänsteskrivelse till Socialnämnden

Datum:
2021-10-07

Diarienummer:
SCN-2021-00371

Handläggare:
Katja Friberg

Rapport om familjehem

Förslag till beslut

Socialnämnden beslutar

1. **att** förvaltningen tar fram förslag på förändrande ersättningsnivåer för familjehem,
2. **att** förvaltningen tar fram förslag på hur marknadsföringen och stödet till familjehemmen kan utvecklas,
3. **att** förvaltningen återkommer till nämnden 2 februari och redovisar förslag på förändrade ersättningsnivåer för familjehem samt hur marknadsföringen och stödet till familjehemmen kan utvecklas.

Ärendet

I samband med den ekonomiska uppföljningen i mars 2021 beslutade nämnden att ge förvaltningen i uppdrag utreda och till nämnden återkomma om hur socialförvaltningens möjligheter ser ut att utöka antal familjehem i egen regi.

Beredning

Ärendet har beretts inom enheten för strategiskt stöd och avdelning barn och ungdom myndighet.

Föredragning

I samband med den ekonomiska uppföljningen i mars 2021 beslutade nämnden att ge förvaltningen i uppdrag utreda och till nämnden återkomma om hur socialförvaltningens möjligheter ser ut att utöka antal familjehem i egen regi. I bifogad rapport ges en redovisning av utvecklingen inom familjehemsvården och förvaltningens arbete med att öka andelen egna familjehem. Uppsala kommun står idag inför flera utmaningar inom familjehemsvården. Det är utmaningar som Uppsala delar med andra kommuner i landet. Rekrytering av bra familjehem behövs för att tillhandahålla en bra vård för barn och unga. Förvaltningen har identifierat tre utvecklingsområden för att utöka antalet familjehem i egen regi och det är höjda ersättningsnivåer för familjehem, utökad marknadsföring och förbättrat stöd till familjehemmen.

Ekonomiska konsekvenser

En förhöjd ekonomisk ersättning till familjehemmen, utökad marknadsföring och förbättrat stöd till familjehemmen innebär ökade kostnader för familjehem i egen regi men antas ge en besparing med minskade kostnader för konsulentstött familjehemsverksamhet på sikt. En närmare redogörelse av de ekonomiska konsekvenserna redovisas i samband med nämndsammanträdet i december.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse, daterad 2021-10-07
- Bilaga 1. Rapport om familjehem

Socialförvaltningen

Tomas Odin
Förvaltningsdirektör

Socialförvaltningen
Rapport till Socialnämnden

Datum:
2021-10-07

Diarienummer:
SCN-2021-00371

Handläggare:
Katja Friberg

Rapport om familjehem

Bakgrund

I samband med den ekonomiska uppföljningen i mars 2021 beslutade nämnden att ge förvaltningen i uppdrag utreda och till nämnden återkomma om hur socialförvaltningens möjligheter ser ut att utöka antal familjehem i egen regi.

Inledning

Med familjehem avses, enligt 3 kap. 2 § SoF, ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn (eller vuxna) för stadigvarande vård. Bra familjehem behövs för att socialtjänsten ska kunna erbjuda utsatta barn och ungdomar en god omsorg. Familjehemmet erbjuder omsorg och stöd och en familj att växa upp i. Uppdraget att vara ett familjehem är ingen anställning. Familjehemmet är en vanlig familj som öppnar sitt hem för att ta emot ytterligare en familjemedlem.

Familjehemmet ska alltid utredas och godkännas av socialnämnden för varje enskild placering av ett barn för stadigvarande vård. Det gäller även familjehem som anlitas av en så kallad konsulentstödd familjehemsverksamhet.

För att vården ska fungera behöver familjehemmet i sin tur stöd med rådgivning och handledning. Det stödet kan ges genom socialnämndens egen verksamhet eller via konsulentstödd familjehemsverksamhet.

Förändringar inom familjehemsvården

För socialtjänsten är det en utmaning att kunna rekrytera bra familjehem. Rekrytering av familjehem beskrivs som en generell svårighet i hela landet. Svårigheterna för kommunerna med rekrytering av familjehem är en fråga som har lyfts nationellt av flera utredningar. Det har återkommande framförts ett behov av ett ökat statligt engagemang och ansvarstagande för rekryteringen av familjehem. 2002 föreslog Riksdagens revisorer att upprätta en nationell strategi för familjehemsvårdens utveckling med en undersökning av vad en utveckling mot ökad professionalisering innebär för familjehemsvården på lång sikt. En central fråga som revisorerna ställde var

i vilken utsträckning som ett familjehemsuppdrag ska jämföras med ett förvärvsarbete. 2003 tillsatte regeringen en parlamentarisk kommitté för utredning och en samlad analys av den sociala barn- och ungdomsvården. Utredningen föreslog en rad förändringar i socialtjänstlagen som senare också genomfördes. Med ändringarna i lagen så tydliggjordes socialnämndens utredningsansvar för familjehemmen och uppföljningsansvaret för placerade barn. Andra ändringar gällde tillstånd att bedriva verksamhet och statens tillsynsansvar. Förslag om tillståndsplikt för konsulentverksamheter med familjehemsvård framfördes av en senare utredning och infördes i lagstiftningen 2017. Utredningarna av familjehemsvården har inte velat föreslå förändringar av familjehemsvårdens inriktning. Den samlade uppfattningen har varit att uppdraget att vara familjehem inte är en anställning och att ett familjehem inte får bedrivas yrkesmässigt. Familjehemsföräldrarna kan tillfälligt få ersättning för inkomstbortfall för förlorad förvärvsinkomst men det ska då vara tillfälligt.

Utvecklingen av konsulentstödd familjehemsvård

Utvecklingen avseende konsulentstödd familjehemsvård startade under 1990-talet med förstärkt familjehemsvård i offentlig eller ideell regi. Efterhand övergick många verksamheter i privat regi som stiftelser eller bolag. Konsulentstödd familjehemsverksamhet står idag för en betydande del av marknaden inom familjehemsvården. Konsulentstödda familjehemsverksamheter rekryterar familjehem till sin verksamhet och föreslår sedan familjehem till kommunerna i samband med placeringar av barn, ungdomar och vuxna. De konsulentstödda familjehemsverksamheterna ansvarar för att lämna stöd och handledning till familjerna.

I regel gör de konsulentstödda familjehemsverksamheterna en mindre utredning av familjehemmet för att använda vid presentationen av familjen för ansvarig socialnämnd. Ansvar för att utreda familjehemmet och att följa upp placeringen ligger alltid hos ansvarig socialnämnd. Myndighetsutövningen får inte överlåtas till de konsulentstödda familjehemsverksamheterna. Ansvarig socialnämnd ska därför alltid göra en självständig utredning av familjehemmet före placering av ett barn. Socialnämnden ska också teckna ett avtal med familjehemmet vid varje enskild placering. Socialnämnden ansvarar för genomförandeplan och uppföljning med barnet. Den konsulentstödda familjehemsverksamheten ansvarar för handledning och stöd till familjehemmet.

Sammanfattningsvis betalar socialnämnden de konsulentstödda familjehemsverksamheterna en dygnsersättning under pågående placeringar av barn och ungdomar och det är sedan verksamheterna som själva avgör vad de betalar sina familjehem. Eftersom de konsulentstödda familjehemsverksamheterna inte är bundna av SKRs rekommendationer om ersättningar så kan de använda ersättningen till familjehemmet som ett konkurrensmedel i rekryteringen.

Antalet verksamheter som erbjuder konsulentstödd familjehemsvård har under de senaste tjugo åren ökat i omfattning. Sedan 2017 är verksamheter som till socialnämnden föreslår familjehem och handleder familjehem tillståndspliktigt hos IVO. Antalet verksamheter med tillstånd var i augusti 2021, 366 enligt uppgift från IVO.

SOU 2014:3, Boende utanför det egna hemmet – placeringsformer för barn och unga

Regeringens utredning 2014 av placeringsformer för barn och unga konstaterar man att roll- och ansvarsfördelningen mellan ansvarig socialsekreterare och konsulent i vissa fall är oklar och att socialtjänsten ibland överlåter myndighetsuppgifter till de privata verksamheterna, trots att dessa inte har något vårdansvar för det placerade barnet. Regeringens utredning pekade även på svårigheter som kan uppstå vid förändrade vårdbehov, framförallt vid minskade vårdbehov, avslutande av konsulentstödet och vårdnadsöverflyttningar. Familjehemmet kan ha vant sig vid stödet från konsulentverksamheten eller kanske inte vill minska ersättningen som ett avtal med kommunen kan innebära.

I Uppsala har placeringsenheterna i vissa fall uppmärksammat svårigheter med konsulentverksamheter som inte kan ge handledning i utlovad omfattning och där förvaltningens handläggare behöver trygga upp med stöd. Andra utmaningar har varit att konsulterna föreslår familjehem som inte håller måttet och som ibland ändå måste godkännas i brist på alternativ.

Socialnämndens verksamhet

Förvaltningens organisation

Socialförvaltningens avdelning barn och ungdom myndighet är indelad i flera olika enheter. Mottagningsenheten barn och ungdom tar emot nya ansökningar om stöd och nya anmälningar gällande oro för barn och unga 0-20 år.

Barn- och ungdomsenheterna ansvarar för utredning av de barn och ungdomar som aktualiseras inom socialtjänsten och som har behov av stöd. Om en utredning visar att ett barn eller en ungdom har behov av tillfällig (jourhem) eller stadigvarande (familjehem) placering utanför det egna hemmet, skickar handläggaren en remiss till placeringsenheterna.

Placeringsenhet 1 och 2 ansvarar för utredning och matchning av familjehem och jourhem samt HVB till barn och ungdomar i åldersgruppen 0-20 år som är i behov av vård utanför det egna hemmet. Dessutom ansvarar enheterna för uppföljning av barnets eller ungdomens placering, handledning och stöd till familjehemmen, utredning och kvalitetsbedömning av hem för vård och boende (HVB). I arbetsuppgifterna ingår att överväga/ompröva vården enligt socialtjänstlagen (SoL) eller Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

I oktober 2021 har socialförvaltningen 110 stadigvarande familjehem, 15 jourhem och 10 förstärkta familjehem i egen regi. Fram till september 2021 har placeringsenheterna hanterat 102 remisser, varav det funnits behov av placering i hälften av ärendena. Resterande remisser har återkallats pga. att placeringsbehovet kunde lösas på annat sätt.

Fördelningen mellan egenregi och konsulentstödd familjehemsvård

I Uppsala har antalet placeringar i konsulentstödd familjehemsvård ökat successivt och under år 2020 var 204 barn och ungdomar någon gång placerade i konsulentstödda familjehem medan 249 barn och ungdomar var placerade i interna familjehem. År 2020 uppgick den interna kostnaden för familjehem till cirka 72 mnkr medan den konsulentstödda familjehemsvården uppgick till cirka 84 mnkr.

Ramavtal avseende konsulentstött familjehemsvård

Socialnämnden har sedan 2017 ett ramavtal med leverantörer av konsulentstött familjehemsvård. Ramavtalet har ett begränsat antal leverantörer vilket medfört att andelen externa avrop utanför ramavtal är höga. Under år 2020 genomfördes totalt 117 avrop av externa leverantörer varav 50 avrop var inom ramavtalet och 67 direktupphandlingar.

Nämnden har under året genomfört en ny ramupphandling av konsulentstött familjehemsvård utifrån bedömning att det är en tjänst som efterfrågas av nämnden och som behövs för att kunna tillhandahålla familjehem utifrån behov. Den upphandlade tjänsten ska erbjuda förslag på familjehem och handledning till det av verksamheten föreslagna familjehemmet.

I ramavtalet är inskrivet att socialnämnden ska kunna avsluta konsulentstödet med fortsatt placering, om placeringen löper under en längre period och det accepteras av familjehemmet. Vid avrop från ramavtalet ska i första hand verksamhet med lägst pris väljas. Genom tidigt avslut av konsulentstödet och en ramupphandling med en prisrangordning ska kostnaderna för konsulentstött familjehemsvård hållas nere.

De 29 september fattade nämnden beslut om tilldelning i upphandlingen. I det nya ramavtalet antas alla leverantörer som uppfyller de krav som nämnden ställt i upphandlingen. Totalt antogs 95 leverantörer som tillhandhåller konsulentstött familjehemsvård (jourhem och familjehem). Nedanför redovisas en sammanfattning av det ekonomiska utfallet.

	Jourhem (kr/dygn)	Familjehem 1 (kr/dygn)	Familjehem 2 Kr/dygn
Lägsta ersättningen i nya ramavtalet	1 288	1 228	1 340
Lägsta ersättningen i nuvarande ramavtal	1 390	1 383	
Högsta ersättningen i nya ramavtalet	4 600	3 815	4 200
Högsta ersättningen i nuvarande ramavtal	1 709	1 709	
Medelersättning i nya ramavtalet	2 156	1 829	2 343
Medelersättning i nuvarande avtal	1 533	1 517	

I nya ramavtalet finns två olika vårdnivåer inom familjehem vilket gör att ersättningen gällande familjehem inte är helt jämförbar med nuvarande avtal. "Familjehem 1" bedöms mest motsvara nuvarande avtal. I nya ramavtalet har även socialnämnden antagit alla leverantörer som uppfyller ställda krav, vilket gör att antalet leverantörer och därmed även spridning i pris är större i nya ramupphandlingen. Detta påverkar också medelersättningen. Samtidigt finns det ett ganska stort antal leverantörer som kan leverera jour- och familjehem till ett förhållandevis lågt pris.

För flera år sedan fanns en skillnad i vårdbehov när förvaltningen valde att använda egenregin eller vända sig till konsulentstödda familjehem. För mer vårdkrävande barn och ungdomar användes konsulentstödda familjehem. Idag ser situationen annorlunda ut. Dels har förvaltningen byggt upp en egen förstärkt familjehemsvård men det ökade behovet av jour- och familjehemsplaceringar och den hårda

konkurrensen om familjehem medför att förvaltningen ofta behöver använda konsulentstödd familjehemsvård för mindre vårdkrävande barn och ungdomar som egentligen skulle kunna placeras i interna familjehem till lägre kostnad. Utöver detta behöver förvaltningen även i hög utsträckning placera barn och ungdomar med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) i konsulentstödda familjehem.

Vad gör nämnden idag för att rekrytera familjehem

En grupp inom placeringsenheterna arbetar idag med rekrytering, främst genom sociala medier, informationssidor på internet och med Tv-reklam. Placeringsenheterna arbetar också med utredning och utbildning av blivande familjehem. Verksamheterna har arbetat med att aktivt förbättra stödet till familjehemmen utifrån behov som har identifierats genom intervjuer och uppföljning. Nämnden har idag avtal med 14 kontrakterade jourhem och fler är på ingång. Jourhemmen erbjuder hög tillgänglighet av familjehemssekreterare och regelbunden handledning.

SKR föreslår en regionsamverkan som en modell för att öka kommunernas konkurrenskraft och möjligheter att rekrytera vilket också minskar konkurrensen mellan kommuner. För Uppsalas del så bedöms det göra liten skillnad för nämndens möjligheter att förbättra rekryteringen mot bakgrund av Uppsala storlek och att Stockholmsområdet är det område som nämnden främst konkurrerar mot.

Arbete med att överta familjehem från konsulentverksamheterna pågår. Konsulentverksamheterna erbjuder idag generellt en högre ersättning till familjehemmen i jämförelse med SKRs rekommendationer. En övergång av familjehemmet från konsulentverksamheten till kommunen innebär ofta en förhandling om ersättningen. Priskonkurrensen har inneburit att förvaltningen och nämnden återkommande ställs inför frågeställningen att gå utanför riktlinjerna och erbjuda en högre ersättning för att kunna teckna ett eget avtal med familjehemmet.

Idag har nämnden avtal med närmare 20 familjehem där nämnden har tagit ett beslut om en ersättning över riktlinjerna med bakgrunden att kunna överta familjehemmen i egen regi. Samma situation uppstår ofta också vid rekrytering då familjehemmen ofta känner till att de kan få högre ersättning av privata verksamheter.

Sammanfattningsvis arbetar förvaltningen aktivt med att försöka rekrytera nya familjehem men det är stora utmaningar som föreligger.

Vårdnadsöverflytt

För barn som är stadigvarande placerat i familjehem ska socialnämnden efter tre år och sedan årligen särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap 8 § FB¹. Syftet med bestämmelsen är att skapa bättre möjligheter för kontinuitet och trygghet i vården genom en överflyttning av vårdnaden till familjehemsföräldrarna. När vårdnaden har flyttats över till familjehemsföräldrarna upphör barnet att vara familjehemsplacerat.

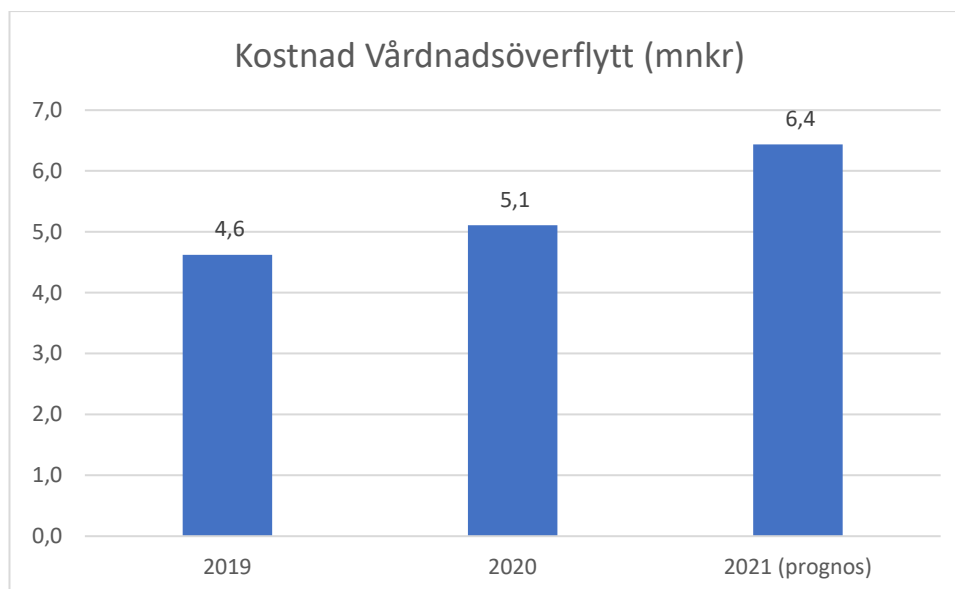
Med en vårdnadsöverflytt blir det tydligare för barnet att det ska vara kvar i familjen och de nya vårdnadshavarna slipper begära tillstånd av föräldern eller socialtjänsten i vardagsnära frågor. Efter en vårdnadsöverflytt ska den placerande kommunen ge det tidigare familjehemmet råd och stöd och kommunen får fortsätta med att ge en skälig ersättning (6 kap 11 § SoL). För ett familjehem kan en vårdnadsöverflytt innebära en

---

¹ 6 kap 8 § Socialtjänstlagen samt 13 § LVU

osäkerhet om framtida stöd och ersättning från den socialnämnd som ansvarade för placeringen och därför väljer många familjehem att avstå en vårdnadsöverflyttning.

Förvaltningen arbetar med att med barnets bästa i fokus öka antalet vårdnadsöverflyttningar vid stadigvarande placeringar i familjehem. Antalet barn där en vårdnadsöverflytt har genomförts har ökat under 2021 och kostnaden har därmed ökat.

Förvaltningens förslag

Uppsala kommun står idag inför flera utmaningar inom familjehemsvården. Det är utmaningar som Uppsala delar med andra kommuner i landet. Rekrytering av bra familjehem behövs för att tillhandahålla en bra vård för barn och unga. Förvaltningen har identifierat tre utvecklingsområden för att utöka antalet familjehem i egen regi.

Ersättningsnivåer

Konsulentstött familjehemsvård har påverkat rekryteringen av familjehem och har också påverkat ersättningsnivåerna till familjehemmen med höjda ersättningskrav. De rekommendationer som SKR presenterar har inte följt med i utvecklingen. SKR skiljer inte i rekommendationerna på skillnader mellan kommuner, som t.ex. landsort och storstad och skiljer inte heller på skillnader mellan olika familjers levnadsomkostnader som förhållanden med bostad och tillgång till aktiviteter.

Som en åtgärd ser förvaltningen ett behov att öka ersättningen för familjehem, både grundnivån och för familjehem som tar komplexa och svåra uppdrag. En höjd ersättningsnivå är viktigt för att Uppsala kommun ska kunna vara konkurrenskraftigt gentemot de konsulentstödda familjehemmen. Det finns en risk att en höjning driver på priskonkurrensen och skapar ett köpsläende om placeringar. Därför behövs ett helhetstänkande om familjehemsvården.

Utökad marknadsföring

Förvaltningen ser ett behov av att utöka arbetet med marknadsföring för att nå fler familjehem. Förvaltningen arbetar främst genom sociala medier, informationssidor på internet och med Tv-reklam. Nya sätt att rekrytera familjehem behöver identifieras och nämnden bör inför 2022 avsätta ekonomiska medel i budgeten för att både utveckla befintliga arbetssätt och identifiera nya arbetssätt.

Förbättra stödet till familjehemmen

Stöd med handledning från socialtjänsten till familjehemmet är en viktig del i insatsen för att familjehemmet ska klara av att behålla barnet. Förvaltningen arbetar aktivt med detta samtidigt behöver stödet utvecklas och förstärkas. Även detta är en konkurrensfördel för privata aktörer som ofta kan erbjuda ett mer omfattande stöd till familjehemmen och som har en tillgänglighet dygnet runt.

Ekonomiska konsekvenser

En förhöjd ekonomisk ersättning till familjehemmen, utökad marknadsföring och förbättrat stöd till familjehemmen innebär ökade kostnader för familjehem i egen regi men antas ge en besparing med minskade kostnader för konsulentstött familjehemsverksamhet på sikt. En närmare redogörelse av de ekonomiska konsekvenserna redovisas i samband med nämndsammanträdet i december.

Barnkonsekvensanalys

Uppsala kommun behöver kunna rekrytera familjehem som är beredda att långvarigt arbeta för stabila placeringar och för barnets bästa. En ökad satsning på den egna familjehemsvården bedöms ge bättre förutsättningar för att barn och ungdomar ska få en trygg och bra uppväxt.

Socialförvaltningen

Tomas Odin
Förvaltningsdirektör